

ОСОБИСТІСНІ ЯКОСТІ, КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК МЕДІАТОРА ЯК ЧИННИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕДІАЦІЙНОЇ ПРАКТИКИ

PERSONAL QUALITIES, COMPETENCIES, AND PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF THE MEDIATOR AS FACTORS OF MEDIATION PRACTICE EFFECTIVENESS

Статтю присвячено дослідженню особистісних та професійних якостей медіатора як ключових детермінант ефективності медіаційної практики на основі емпіричного аналізу досвіду українських медіаторів-практиків. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю наукового обґрунтування психологічних передумов успішної медіаційної діяльності в контексті становлення інституту медіації в Україні. Мета дослідження – виявити та систематизувати особистісні характеристики й професійні компетентності медіатора, що визначають результативність урегулювання конфліктів, а також механізмів їх розвитку та вдосконалення. Методологія базується на якісному підході з використанням напівструктурованих глибоких інтерв'ю з експертами-медіаторами, які мають професійну підготовку та досвід ведення різних типів конфліктів. Результати тематичного аналізу даних виявили три ключові категорії детермінант. По-перше, фундаментальні особистісні якості медіатора, що містять емоційний інтелект та емпатію як здатність розпізнавати й адекватно реагувати на емоційні стани сторін, нейтральність та безсторонність як глибокий внутрішній стан рівного ставлення до учасників конфлікту, стресостійкість та емоційну стабільність для збереження внутрішньої рівноваги в напружених ситуаціях, терплячість як уміння надавати сторонам необхідний час для проходження всіх етапів процесу. По-друге, професійні компетентності медіатора, що охоплюють комунікативну майстерність, рефлексивні здібності, етичну обізнаність, культурну чутливість та адаптивність до різних типів конфліктів і учасників. По-третє, траєкторія професійного розвитку медіатора через безперервне навчання, систематичну рефлексію власної практики, участь у супервізії та професійній спільноті, турботу про власне благополуччя для профілактики професійного вигорання. Дослідження демонструє, що особистісні якості утворюють психологічний фундамент довіри між медіатором та сторонами, тоді як професійні компетентності визначають здатність ефективно використовувати процесуальні механізми медіації. Виявлено, що розвиток професійної майстерності медіатора є нелінійним процесом, що вимагає не лише накопичення практичного досвіду, а й постійної рефлексії, супервізійної підтримки та цілеспрямованого вдосконалення як особистісних якостей, так і професійних навичок.

Ключові слова: медіатор, особистісні якості, професійні компетентності, емоційний інтелект, емпатія, нейтральність, профе-

сійний розвиток, рефлексія, супервізія, медіаційна практика.

The article is devoted to the study of personal and professional qualities of the mediator as key determinants of mediation practice effectiveness based on empirical analysis of the experience of Ukrainian mediation practitioners. The relevance of the study is determined by the need for scientific substantiation of psychological prerequisites for successful mediation activity in the context of the formation of the mediation institute in Ukraine. The purpose of the study is to identify and systematize the personal characteristics and professional competencies of the mediator that determine the effectiveness of conflict resolution, as well as the mechanisms of their development and improvement. The methodology is based on a qualitative approach using semi-structured in-depth interviews with expert mediators who have professional training and experience in conducting different types of conflicts. The results of thematic data analysis revealed three key categories of determinants. First, fundamental personal qualities of the mediator, including emotional intelligence and empathy as the ability to recognize and adequately respond to the emotional states of the parties, neutrality and impartiality as a deep internal state of equal attitude towards conflict participants, stress resistance and emotional stability to maintain inner balance in tense situations, patience as the ability to give parties the necessary time to go through all stages of the process. Second, professional competencies of the mediator, covering communication mastery, reflective abilities, ethical awareness, cultural sensitivity and adaptability to different types of conflicts and participants. Third, the trajectory of professional development of the mediator through continuous learning, systematic reflection on one's own practice, participation in supervision and professional community, self-care for prevention of professional burnout. The study demonstrates that personal qualities form the psychological foundation of trust between the mediator and the parties, while professional competencies determine the ability to effectively use procedural mechanisms of mediation. It was found that the development of mediator's professional mastery is a non-linear process that requires not only accumulation of practical experience, but also constant reflection, supervisory support and purposeful improvement of both personal qualities and professional skills.

Key words: mediator, personal qualities, professional competencies, emotional intelligence, empathy, neutrality, professional development, reflection, supervision, mediation practice.

УДК 159.923:347.948.2

DOI <https://doi.org/10.32782/hbts.79.1.28>

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Шмаленко Ю.І.

к.політ.н., доцент,

доцент кафедри психології

Національний університет «Одеська

юридична академія»

ORCID ID: 0000-0003-0806-7907

Вступ. Питання професійної компетентності медіатора набуває особливої актуальності в контексті активного впровадження інституту медіа-

ції в Україні. Медіація як альтернативний метод урегулювання конфліктів вимагає від фахівця не лише володіння процесуальними техніками,

а й наявності специфічних особистісних характеристик та професійних якостей, що визначають результативність його діяльності [1]. Проте у вітчизняному науковому дискурсі [2] особистісні та професійні детермінанти ефективності медіатора залишаються недостатньо дослідженими, що створює прогалину в розумінні психологічних механізмів успішної медіаційної практики.

Аналіз міжнародного досвіду свідчить, що особистість медіатора відіграє вирішальну роль у створенні атмосфери довіри, безпеки та відкритості, необхідної для конструктивного діалогу сторін конфлікту [3]. Дослідники підкреслюють, що навіть бездоганне володіння медіаційними техніками не компенсує відсутність ключових особистісних якостей, як-от емоційний інтелект, емпатія, нейтральність, стресостійкість [4]. Водночас є потреба в глибшому розумінні того, які саме особистісні характеристики є критичними для успішності медіації, як вони взаємодіють з професійними компетентностями та як відбувається їх розвиток у процесі професійного становлення медіатора.

Особливої гостроти проблема набуває в українському контексті, де медіація перебуває на етапі становлення і потребує формування професійної спільноти кваліфікованих фахівців [5]. Відсутність емпіричних досліджень особистісних та професійних якостей українських медіаторів-практиків ускладнює розробку науково обґрунтованих програм їх підготовки та професійного розвитку. Необхідним є дослідження, що дасть змогу виявити ключові особистісні детермінанти ефективності медіації, систематизувати професійні компетентності медіатора та описати траєкторію його професійного становлення на основі досвіду вітчизняних практиків.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Аналіз сучасних досліджень дає змогу виокремити кілька підходів до розуміння ролі особистості медіатора в забезпеченні ефективності медіаційної практики. Перший напрям фокусується на емоційному інтелекті та емпатії як центральних особистісних характеристиках медіатора. Підкреслюється, що здатність розпізнавати, розуміти та адекватно реагувати на емоційні стани сторін є критичною для створення довірливих відносин та фасилітації конструктивного діалогу [6]. Емоційний інтелект медіатора визначається як його здатність не лише розуміти емоції учасників конфлікту, а й управляти власними емоційними реакціями, зберігаючи професійну позицію навіть у високоемоційних ситуаціях [4].

Другий напрям акцентує на нейтральності та безсторонності як фундаментальних принципах медіаційної практики. Дослідники розрізняють зовнішню нейтральність, що виявляється в процедурній справедливості та рівному ставленні до сторін, та внутрішню нейтральність як глибокий особистісний стан відсутності упереджень і прихильності [7]. Особлива увага приділяється труднощам підтримання нейтральності в ситуаціях, коли конфлікт

зачіпає особисто значущі для медіатора цінності, що вимагає високого рівня самоусвідомлення та рефлексивної компетентності [8].

Третій напрям досліджує стресостійкість та емоційну стабільність медіатора як необхідні характеристики для роботи в напружених конфліктних ситуаціях. Медіатор постійно перебуває в полі високого емоційного напруження, де сторони можуть виявляти інтенсивні негативні емоції, агресію, відчай. Здатність зберігати внутрішню рівновагу, ясність мислення та професійну позицію в таких умовах визначається як критична для ефективного ведення процесу [9]. Дослідники також наголошують на ризиках професійного вигорання медіаторів та необхідності розвитку стратегій самопідтримки [4].

Четвертий напрям фокусується на професійних компетентностях медіатора, що передбачають комунікативну майстерність, рефлексивні здібності, етичну обізнаність, культурну чутливість [8]. Комунікативна компетентність охоплює не лише техніки активного слухання та перефразування, а й здатність встановлювати рапорт, читати невербальні сигнали, адаптувати комунікативний стиль до особливостей сторін. Рефлексивна компетентність визначається як здатність усвідомлювати власні реакції, упередження, обмеження та використовувати це усвідомлення для вдосконалення практики [8].

П'ятий напрям досліджує професійний розвиток медіатора як тривалий процес формування професійної ідентичності та майстерності. Початкова підготовка розглядається лише як фундамент, на якому вибудовується подальше професійне зростання через накопичення практичного досвіду, рефлексію, супервізію, участь у професійній спільноті [10]. Особлива увага приділяється ролі супервізії як простору для аналізу складних випадків, усвідомлення власних реакцій, удосконалення майстерності під керівництвом досвідчених колег [10].

Вітчизняні дослідження медіації представлені переважно в правовому дискурсі [1; 2], тоді як психологічні дослідження особистісних та професійних якостей медіатора залишаються поодинокими [11; 12]. Аналіз міжнародного досвіду підготовки медіаторів указує на необхідність комплексних програм, що поєднують розвиток особистісних якостей, професійних компетентностей та рефлексивної практики. Дослідження проблем розвитку медіації в Україні підкреслюють актуальність емпіричного вивчення особистісних та професійних детермінант ефективності на матеріалі вітчизняної практики [5; 10].

Критичний аналіз літератури виявляє кілька прогалин. Бракує досліджень, що інтегрують аналіз особистісних якостей та професійних компетентностей медіатора, розглядаючи їх у взаємозв'язку. Недостатньо вивчено механізми розвитку ключових особистісних характеристик у процесі професійного становлення медіатора. Майже

відсутні емпіричні дослідження на українському матеріалі, що враховують специфіку національного контексту та базуються на досвіді вітчизняних фахівців. Такі обмеження вказують на необхідність якісного дослідження особистісних та професійних детермінант ефективності медіації з перспективи досвідчених українських практиків.

Мета статті полягає у виявленні та систематизації особистісних та професійних якостей медіатора, що детермінують ефективність медіаційної практики, а також у дослідженні траєкторії професійного розвитку медіатора на основі емпіричного аналізу досвіду українських медіаторів-практиків.

Дослідження здійснено з використанням якісної методології, що передбачає проведення напівструктурованих глибинних інтерв'ю з експертами у сфері медіації. Емпіричну базу становлять інтерв'ю з медіаторами-практиками, які мають професійну підготовку, досвід ведення не менше десяти медіацій різної складності та роботу з різними типами конфліктів. Збір даних здійснювався під час спеціалізованого тренінгу з медіації (червень 2025 року, 29 учасників), де методом цілеспрямованої вибірки відібрано 12 респондентів, які відповідали встановленим критеріям досвіду та кваліфікації. Насиченість даних досягнуто після проведення дванадцятого інтерв'ю, що підтверджує достатність вибірки для виявлення ключових тематичних категорій. Тематичний аналіз даних дав змогу виявити три ключові категорії детермінант ефективності медіаційної практики.

Перша категорія охоплює фундаментальні особистісні якості медіатора, що формують психологічний фундамент довіри та створюють безпечний простір для діалогу сторін. Усі опитані експерти наголошували на критичній важливості емоційного інтелекту та емпатії для успішної медіаційної практики. Емоційний інтелект описувався як багатокмпонентна здатність, що містить розпізнавання емоційних станів сторін навіть за мінімальними проявами, розуміння глибинних почуттів, що стоять за поведінковими реакціями, та вміння адекватно відповідати на емоції так, щоб учасники відчули розуміння та прийняття. Медіатори відзначали, що емоційний інтелект допомагає їм уловлювати моменти, коли зовнішні прояви сторін не відповідають їхнім справжнім переживанням, розпізнавати приховані потреби за позиційними висловлюваннями, відчувати зміну емоційної атмосфери в процесі та адаптувати свої інтервенції відповідно до емоційного стану учасників.

Емпатія розглядалася не як співчуття чи співпереживання, а як здатність зрозуміти перспективу іншої людини, відчути її внутрішній світ, не втрачаючи при цьому власної позиції. Фахівці наголошували на необхідності проявляти емпатію обом сторонам конфлікту одночасно, що вимагає високого рівня емоційної зрілості та внутрішньої інтеграції. Емпатійне ставлення медіатора створює атмосферу, у якій сторони відчувають себе почутими та зрозумілими, що є необхідною передумовою для

готовності відкритися, висловити справжні потреби та розглянути перспективу іншої сторони.

Нейтральність та безсторонність виокремлювалися як фундаментальні якості, без яких медіація втрачає свою сутність. Експерти розрізняли зовнішню і внутрішню нейтральність. Зовнішня нейтральність виявляється в процедурній справедливості, рівному наданні часу для висловлювання, однакової увазі до позицій обох сторін, утриманні від оціночних суджень. Внутрішня нейтральність описувалася як глибокий особистісний стан відсутності упереджень, рівного ставлення до учасників незалежно від власних симпатій чи антипатій, здатності не ототожнювати себе із жодною зі сторін, навіть коли одна з них викликає більше розуміння чи співчуття.

Медіатори відзначали особливу складність підтримання нейтральності в кількох типах ситуацій. По-перше, коли одна зі сторін демонструє поведінку, що викликає сильні негативні емоційні реакції, наприклад агресію, маніпуляції, зневажливе ставлення до іншої сторони. По-друге, коли конфлікт зачіпає особисто значущі для медіатора цінності, наприклад питання справедливості, захисту дітей, гендерної рівності. По-третє, коли медіатор має більше життєвого досвіду у сфері, що стосується конфлікту, і може бачити більше можливостей чи ризиків, ніж самі сторони. У всіх цих випадках підтримання нейтральності вимагає постійної рефлексії власних реакцій, усвідомлення упереджень та цілеспрямованих зусиль для збереження професійної позиції.

Стресостійкість та емоційна стабільність розглядалися як критично важливі характеристики, що дають змогу медіатору ефективно функціонувати в напружених конфліктних ситуаціях. Експерти описували медіаційний процес як простір високого емоційного напруження, де сторони можуть плакати, кричати, звинувачувати одне одного, виявляти агресію чи відчай. Здатність медіатора не поглинатися цими емоціями, зберігати внутрішню центрованість та ясність мислення визначає можливість утримувати межі процесу та вести сторони до конструктивного діалогу. Медіатори наголошували, що стресостійкість не означає байдужість чи емоційну відстороненість, а радше внутрішню стабільність та здатність витримувати інтенсивні емоційні переживання сторін, залишаючись присутнім і підтримувальним.

Досвідчені практики відзначали важливість розвитку внутрішніх ресурсів для відновлення після емоційно важких сесій та профілактики професійного вигорання. Вони описували стратегії самопідтримки, що включають час для відновлення між медіаціями, фізичну активність, практики усвідомленості, особисту психотерапію, підтримувальні стосунки з колегами. Турбота про власне благополуччя розглядалася не як розкіш, а як професійна необхідність, що дає змогу підтримувати високу якість роботи та довготривалу ефективність практики.

Терплячість виокремлювалася як особлива якість, що відрізняє досвідчених медіаторів. Фахівці описували терплячість як здатність довіряти природному темпу процесу, давати сторонам час, необхідний для проходження всіх етапів без поспіху та тиску. Медіатори зазначали, що часто вони можуть бачити можливі шляхи вирішення конфлікту набагато раніше, ніж самі сторони, але спокуса форсувати процес призводить до поверхневих угод, які не відповідають справжнім потребам учасників і згодом руйнуються. Терплячість передбачає вміння витримувати паузи та мовчання, не заповнювати кожну хвилину розмовою, давати простір для роздумів, довіряти здатності сторін знайти власні відповіді за умови створення підтримувального середовища.

Друга категорія охоплює різновиди професійної компетентності медіатора, що визначають його здатність ефективно використовувати процесуальні механізми медіації та адаптувати свій підхід до специфіки конкретної ситуації. Комунікативна майстерність розглядалася як інтеграція особистісних якостей та технічних навичок. Вона передбачає здатність створювати атмосферу довіри та безпеки, володіти технікою активного слухання на глибокому рівні, де медіатор чує не лише слова, а й емоційний підтекст, невисловлені потреби, внутрішні конфлікти. Комунікативна компетентність охоплює вміння переформулювати конфліктні висловлювання в конструктивні, ставити питання, що відкривають нові перспективи, давати рефлексивний зворотний зв'язок, що допомагає сторонам глибше усвідомити власні позиції та потреби.

Рефлексивна компетентність виокремлювалася експертами як ключова характеристика професійної зрілості медіатора. Вона передбачає здатність усвідомлювати власні емоційні реакції в процесі медіації, розпізнавати особисті упередження та їх вплив на сприйняття ситуації, аналізувати ефективність власних інтервенцій, учитися на помилках. Медіатори наголошували на важливості систематичної рефлексії після кожної медіації, де вони аналізують що спрацювало, що не спрацювало, які фактори вплинули на результат, що можна було зробити інакше. Така постійна рефлексивна практика дає змогу формувати індивідуальний стиль медіації, що спирається на особистісні сильні сторони фахівця та враховує зони його розвитку.

Етична обізнаність описувалася як глибоке розуміння етичних принципів медіації та здатність орієнтуватися в складних етичних дилемах, що виникають у практиці. Медіатори відзначали, що етичні питання часто не мають однозначних відповідей і вимагають здатності балансувати між різними цінностями та принципами. Наприклад, як зберегти конфіденційність, коли є підозра в насильстві? Як забезпечити рівність у процесі, коли є значний дисбаланс влади між сторонами? Як підтримати самовизначення сторін, коли їхня угода здається несправедливою? Навігація в таких

етичних дилемах вимагає не лише знання етичних кодексів, а й розвиненої моральної чутливості та здатності ухвалювати відповідальні професійні рішення.

Культурна чутливість та адаптивність виокремлювалися як важливі компетентності в роботі з різноманітними учасниками конфліктів. Медіатори описували необхідність усвідомлювати культурні відмінності в комунікативних стилях, ставленні до конфлікту, розумінні справедливості, очікуваннях від процесу врегулювання. Культурна компетентність передбачає здатність не нав'язувати власні культурні норми, а створювати простір, де можуть співіснувати різні культурні перспективи, адаптувати підхід до культурних особливостей сторін, бути чутливим до можливих культурних непорозумінь та допомагати сторонам іти крізь них.

Третя категорія стосується траєкторії професійного розвитку медіатора як тривалого процесу формування професійної ідентичності та майстерності. Усі опитані експерти наголошували, що початкова підготовка у сфері медіації, незважаючи на її важливість, є лише фундаментом, на якому вибудовується подальше професійне зростання. Справжня компетентність формується через практичний досвід, рефлексію, супервізію, додаткове навчання, участь у професійній спільноті.

Практичний досвід розглядався як необхідна, але недостатня умова професійного розвитку. Медіатори зазначали, що накопичення досвіду саме по собі не гарантує зростання ефективності, якщо воно не супроводжується систематичною рефлексією та осмисленням цього досвіду. Можливо багато років практикувати медіацію, повторюючи ті самі підходи та помилки, не розвиваючись професійно. Справжнє навчання відбувається, коли практик аналізує свій досвід, виявляє патерни, що повторюються, усвідомлює власні сильні сторони та обмеження, експериментує з новими підходами й інтегрує отримані інсайти у свою практику.

Супервізія виокремлювалася як критично важливий простір для професійного розвитку медіатора. Експерти описували супервізію як можливість обговорити складні випадки з досвідченішими колегами, отримати зворотний зв'язок, дослідити власні емоційні реакції, розширити репертуар підходів. Супервізія створює безпечне середовище для визнання труднощів, аналізу помилок, роботи з упередженнями без страху осуду. Медіатори, які регулярно відвідують супервізію, відзначали її значення для підтримки професійної компетентності, попередження вигорання, збереження свіжості погляду на свою практику.

Участь у професійній спільноті розглядалася як важливий ресурс для підтримки та розвитку. Медіатори описували цінність обміну досвідом з колегами, спільного обговорення складних етичних дилем, взаємної підтримки в професійно складних ситуаціях, відчуття належності до професійної спільноти зі спільними цінностями та стандартами. Професійна спільнота також виконує функцію

формування та підтримання професійних стандартів, етичних норм, сприяє розвитку медіації як професійної сфери в Україні.

Безперервне навчання виокремлювалося як необхідний складник професійного життя медіатора. Експерти відзначали важливість регулярної участі в тренінгах, семінарах, конференціях, де вони можуть ознайомитися з новими підходами, поглибити розуміння специфічних аспектів медіації, розширити свою компетентність для роботи з різними типами конфліктів. Додаткове навчання також дає змогу виходити з рутини практики, оновлювати своє бачення, отримувати натхнення від зустрічі з колегами, які поділяють професійні цінності та прагнення до майстерності.

Турбота про власне благополуччя розглядалася не як побічний аспект, а як необхідна умова довготривалої ефективної практики. Медіатори визнавали високий рівень емоційного навантаження в їхній роботі, постійне перебування в полі конфліктних взаємодій, необхідність утримувати емоції та потреби сторін. Без адекватних стратегій самопідтримки це призводить до професійного вигорання, втрати емпатії, цинізму, зниження якості роботи. Фахівці описували різні стратегії підтримки власного благополуччя, що передбачають баланс між професійним та особистим життям, час для відновлення, фізичну активність, практики усвідомлення, власну психотерапію, підтримувальні стосунки. Усвідомлення власних меж та готовність просити про допомогу за потреби розглядали як ознаки професійної зрілості.

Аналіз даних дав змогу виявити, що особистісні якості та професійні компетентності медіатора не є незалежними категоріями, а тісно взаємопов'язані та взаємодіють між собою. Особистісні якості, як-от емоційний інтелект та емпатія, створюють психологічний фундамент, що допомагає медіатору встановлювати довірливі відносини зі сторонами та відчувати тонкощі емоційної динаміки процесу. Водночас ці якості мають бути доповнені професійними компетентностями, щоб трансформуватися в ефективну медіаційну практику. Нейтральність як особистісна якість знаходить своє вираження в процедурній справедливості та рівному поводженні, що є професійною компетентністю. Стресостійкість дає змогу зберігати ясність мислення для використання професійних навичок управління процесом навіть у високоемоційних ситуаціях.

Професійний розвиток медіатора є процесом інтеграції особистісних якостей та професійних компетентностей у цілісну професійну ідентичність. Процес є не лінійним та передбачуваним, а радше спіралеподібним, де кожен виток практики, рефлексії та навчання виводить медіатора на новий рівень розуміння й майстерності. Початковий етап характеризується опануванням базових технік та процедур, фокусом на правильному виконанні кроків медіації. На проміжному етапі медіатор

набуває більшої гнучкості, здатності адаптувати підхід до специфіки ситуації, усвідомлення власних реакцій та упереджень. На рівні майстерності медіатор розвиває інтуїтивне розуміння динаміки конфлікту, здатність бути присутнім та реагувати на тонкі нюанси процесу, формує індивідуальний стиль практики, що органічно поєднує особистісні якості та професійні компетентності.

Висновки. Проведене дослідження дало змогу виявити та систематизувати особистісні та професійні якості медіатора як ключові детермінанти ефективності медіаційної практики. Результати демонструють, що успішність медіації визначається інтеграцією фундаментальних особистісних характеристик, професійних компетентностей та траєкторії безперервного професійного розвитку.

Фундаментальні особистісні якості медіатора, що містять емоційний інтелект, емпатію, нейтральність, стресостійкість та терплячість, формують психологічний фундамент довіри між медіатором і сторонами конфлікту. Емоційний інтелект та емпатія дають змогу медіатору створювати атмосферу розуміння та прийняття, необхідну для відкритого діалогу. Нейтральність та безсторонність забезпечують процедурну справедливість і рівне ставлення до учасників, що є основою легітимності медіаційного процесу. Стресостійкість дає змогу зберігати внутрішню рівновагу та професійну позицію в напружених емоційних ситуаціях. Терплячість підтримує довіру до природного темпу процесу та здатності сторін знайти власні рішення.

Професійні компетентності медіатора охоплюють комунікативну майстерність, рефлексивні здібності, етичну обізнаність та культурну чутливість. Компетентності визначають здатність медіатора ефективно використовувати процесуальні механізми, адаптувати підхід до специфіки конкретної ситуації, орієнтуватися в складних етичних дилемах, працювати з культурним різноманіттям. Рефлексивна компетентність виокремлюється як особливо значуща для професійного розвитку, оскільки допомагає медіатору усвідомлювати власні реакції та упередження, аналізувати ефективність інтервенцій, учитися на досвіді.

Траєкторія професійного розвитку медіатора є нелінійним процесом, що вимагає інтеграції практичного досвіду, систематичної рефлексії, супервізійної підтримки, безперервного навчання та участі в професійній спільноті. Дослідження підтвердило, що накопичення практичного досвіду саме по собі не гарантує професійного зростання без цілеспрямованої рефлексії та осмислення цього досвіду. Супервізія виявилася критично важливим простором для аналізу складних випадків, роботи з власними реакціями та упередженнями, розширення репертуару підходів. Участь у професійній спільноті забезпечує ресурс для взаємної підтримки, обміну досвідом та формування професійних стандартів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кацора О. Проблеми та стан розвитку медіації в Україні. *Грані*. 2021. Т. 24, № 7–8. С. 21–25. <https://doi.org/10.15421/172174>
2. Подковенко Т. Моделі медіації та механізм її здійснення. *Актуальні проблеми правознавства*. 2020. № 3. С. 12–20. <https://doi.org/10.35774/app2020.03.012>
3. Wall J.A., Dunne T.C. Mediation research: A current review. *Negotiation Journal*. 2012. Vol. 28, No. 2. P. 217–244. <https://doi.org/10.1111/j.1571-9979.2012.00336.x>
4. Prassa K., Pezirkianidis C., Stalikas A. Investigating the Role of Positive Emotions in Bilateral Negotiations: A Pilot Study. *Psychology*. 2022. Vol. 13. P. 1133–1150. <https://doi.org/10.4236/psych.2022.138074>
5. Шмаленко Ю., Єнін М., Мельник Л. Інституціоналізація медіації в Україні: ключові етапи, сучасний стан та перспективи. *Соціологічні студії*. 2023. № 2 (23). С. 6–12. <https://doi.org/10.29038/2306-3971-2023-02-11-11>
6. Буш Р., Фолджер Д.П. *Що може медіація. Трансформативний підхід до конфлікту*. Київ : Видавець Захаренко В. А., 2007. 264 с.
7. Fisher R., Ury W., Patton B. *Getting to Yes: Negotiating Agreement Without Giving In*. 3rd ed. Penguin Books, 2011.
8. Цільмак О.М. Професійно важливі характеристики, які обумовлюють та детермінують емоційний нейтралітет медіатора. Медіація в судовій, правоохоронній та правозахисній системах : матеріали між-нар. наук.-практ. конф. Одеса, 2019. С. 234–237.
9. Raines S.S., Kumar Pokhrel S., Poitras J. Mediation as a Profession: Challenges That Professional Mediators Face. *Conflict Resolution Quarterly*. 2013. Vol. 31. P. 79–97. <https://doi.org/10.1002/crq.21080>
10. Шмаленко Ю.І. Медіація як інституціональне явище в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку : магістерська дис. : 054 Соціологія. Київ, 2024. 109 с.
11. Урусова О.Г. Психологічний аналіз професійної діяльності у життєвому просторі особистості медіатора. *Вісник Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова. Серія: Психологія*. 2016. Т. 21, Вип. 3. С. 270–281. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_psi_2016_21_3_31
12. Ясиновський І.Г. Компетентнісні характеристики медіатора: теоретико-правовий аналіз. *Право і суспільство*. 2015. № 5 (2). С. 79–83. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2015_5\(2\)_17](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2015_5(2)_17)

Стаття надійшла у редакцію: 16.10.2025

Стаття прийнята: 03.11.2025

Опубліковано: 22.12.2025